

Pôdohospodárstvo

RADOVAN KAZDA

Oponent: **JUDr. Marieta Okenková**
Slovenské centrum poľnohospodárskeho výskumu

1. Úvod	460
2. Ekonomická výkonnosť pôdohospodárstva	461
3. Dotácie	462
4. Legislatívne regulácie	465
4.1. Zastavenie transformácie štátneho podniku Lesy SR	466
5. Štátne vlastníctvo a verejné financie	467
5.1. Zrušenie transformácie príspevkových organizácií	467
6. Transparentnosť	468
6.1. Kauza tabak	468
7. Záver	469

Anotácia: Autor analyzuje stav i perspektívy poľnohospodárskej politiky a výsledky pôdohospodárstva v roku 2005 v ukazovateľoch dôležitých pre ďalší priaznivý vývoj pôdohospodárskeho odvetvia, t. j. pre ekonomický potenciál rastu odvetvia. Analyzuje tiež vplyv vládnych nástrojov a opatrení na rozvoj pôdohospodárstva a efektívnosť verejnej správy v rezorte Ministerstva pôdohospodárstva SR.

Kľúčové slová: dotácie, lesné hospodárstvo, poľnohospodárstvo, pôdohospodárstvo, regulácie, štátne vlastníctvo.

1. ÚVOD

Pôdohospodárstvo zahŕňa viacero odvetví podnikania na Slovensku, ktoré pod toto označenie spája najmä skutočnosť, že tvorba pridanej hodnoty je úzko viazaná na spoločný výrobný faktor, ktorým je pôda. Práve na základe tejto skutočnosti je spoločným orgánom pre vypracovávanie legislatívnych pravidiel a exekutívu súvisiacu s podnikaním na pôde Ministerstvo pôdohospodárstva SR (MP SR). Na účely tejto kapitoly budeme preto za hlavné odvetvia pôdohospodárstva považovať najvýznamnejšie z tých odvetví, ktoré patria pod „kompetenciu“ MP SR: poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a potravinárstvo.

Viazanosť pôdohospodárskych odvetví podnikania na veľmi podstatný a zároveň obmedzený zdroj – pôdu je jedným z limitujúcich faktorov potenciálu rozvoja týchto odvetví v SR. Ďalší obmedzujúci faktor vzniká na základe skutočnosti, že prirodzenou povahou trhu dvoch najvýznamnejších odvetví pôdohospodárstva, teda poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, je vysoká konkurencia menších individuálnych účastníkov trhu, ponúkajúcich odberateľom veľké množstvo substitútov. To spôsobuje, že záujem o kapitálový vstup do odvetvia je proporcionálne nižší než v odvetviach, ktoré týmito limitmi nie sú obmedzené. Uvedenú skutočnosť navyše posilňuje fakt, že väčšina poľnohospodárskej pôdy na Slovensku nedisponuje dobrým produkčným potenciálom.

Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie, ktorej súčasťou sme sa stali v roku 2004, presadzuje množstvo nástrojov, ktorými ovplyvňuje trhové prostredie v poľnohospodárstve v krajinách EÚ. Cieľom týchto opatrení je najmä zmeniť rozhodovanie účastníkov trhu tak, aby bola dosiahnutá vyššia ziskovosť podnikateľov v pôdohospodárstve – teda zmeniť stav, ktorý vyplynul z pôvodne prirodzenej trhovej výmeny.

Ekonomickú úroveň poľnohospodárstva, ale i ostatných odvetví pôdohospodárstva tak významne ovplyvňujú dva faktory: na jednej strane je to vysoký stupeň slobody trhovej výmeny (voľný pohyb osôb a kapitálu), ktorý sa uskutočňuje prirodzene a bez zásahu vlády, na druhej strane je to už spomínaný záujem vlády toto prostredie ovplyvňovať.

Predloženie detailných údajov o jednotlivých aspektoch vývoja pôdohospodárstva nie je v priestorových možnostiach kapitoly, a nie je ani jej obsahovým cieľom. Tieto informácie obsahuje každoročná *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR* a *Správa o lesnom hospodárstve v SR*. Obe každoročne schvaľuje vláda i Národná rada SR (NR SR). Vzhľadom na to, že spomínané správy sa spracovávajú a schvaľujú až v ďalšom roku, informácie o tých aspektoch pôdohospodárstva, ktoré sú v nich publikované, budú použité na zdokumentovanie skôr dlhodobějších trendov v pôdohospodárstve SR.

Na základe uvedených skutočností sa preto zameriame len na vybrané ekonomické ukazovatele, ktoré výraznejšie kvantifikujú zmenu spôsobenú rozhodovaním vlády. Hlavný

priestor bude venovaný opisu konkrétnych rozhodnutí vlády v sektore pôdohospodárstva v roku 2006, t. j.:

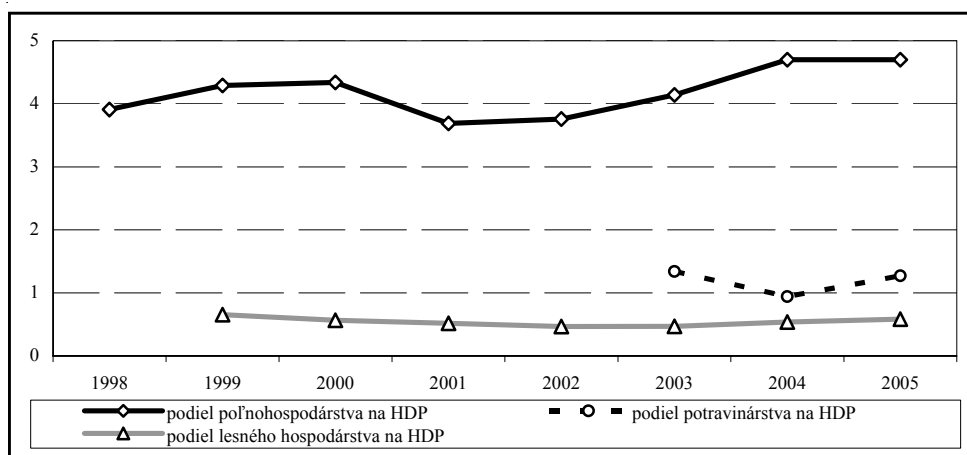
- vládnej podpornej politiky (dotácie) v pôdohospodárstve;
- vládnych regulácií trhu v pôdohospodárstve;
- manažmentu a správy štátneho majetku v pôdohospodárstve v SR.

2. EKONOMICKÁ VÝKONNOSŤ PÔDOHOSPODÁRSTVA

V štruktúre národného hospodárstva vykazujú v posledných rokoch najvýznamnejšie odvetvia pôdohospodárstva (t. j. poľnohospodárstvo, potravinárstvo a lesné hospodárstvo) trend stabilného postavenia v ekonomike SR (graf 1). Poľnohospodárstvo ako najväčšie odvetvie celého pôdohospodárskeho komplexu zaznamenáva po vstupe Slovenska do EÚ (v roku 2004) mierne hospodárske oživenie, ktoré je spôsobené najmä rastom dotácií v agrosektore a pokračujúcim prispôbovaním sa podnikateľských subjektov trhovým podmienkam. To sa prejavuje najmä v miere zamestnanosti v poľnohospodárstve, ktorá v roku 2005 poklesla na 4,57 % (*Správa o poľnohospodárstve...*, 2006). V lesnom hospodárstve (ďalej LH) poklesla zamestnanosť na 0,59 % (*Správa o lesnom...*, 2006).

Graf 1

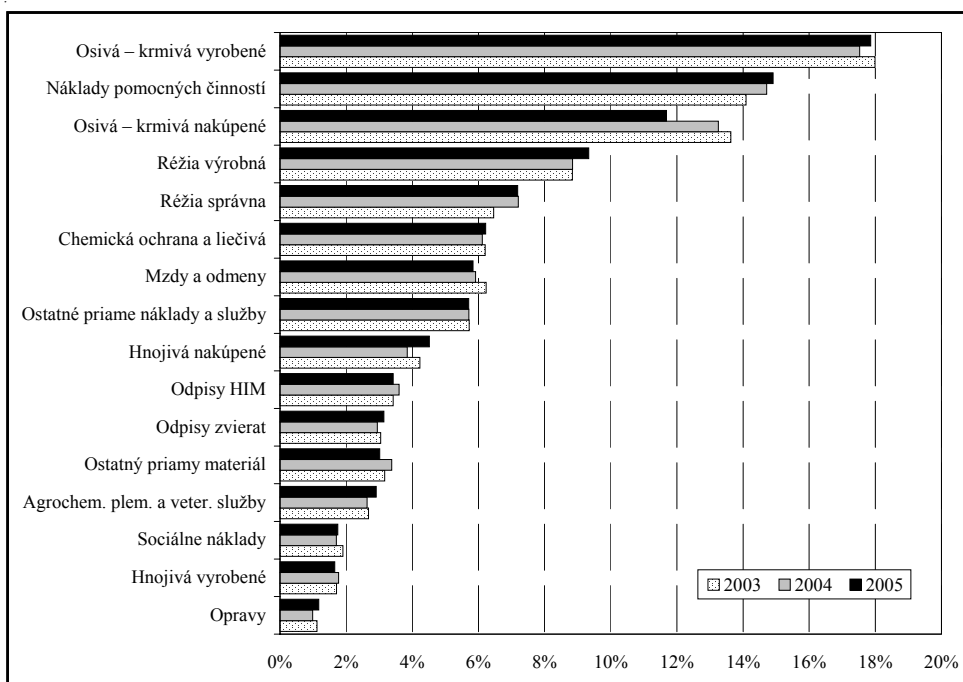
Podiel poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva na HDP

Zdroj: *Správa o lesnom hospodárstve v Slovenskej republike 2001, 2004, 2006; Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2001, 2003, 2005, 2006; graf autor.*

Z hľadiska štruktúry nákladov i v roku 2005 zotrval stabilizovaný pomer výdavkov fariem (graf 2). Výraznejšie oživenie sa podľa očakávania prejavilo v kapitálovej vybavenosti poľnohospodárstva. Už v roku 2005 v porovnaní s rokom 2004 vzrástla hodnota hmotného a nehmotného investičného majetku v poľnohospodárstve o 5,4 %. Investície do poľnohospodárskych podnikov a služieb vzrástli o 43,1 % najmä v dôsledku realizácie podpory v rámci Sektorového operačného programu a Plánu rozvoja vidieka. Najviac sa investovalo do dopravných prostriedkov (o 177 %), strojov a zariadení (o 41,1 %), budov a stavieb (o 27,9 %) a mierne aj do základného stáda a ťažných zvierat (o 11,0 %) (*Správa o poľnohospodárstve...*, 2006).

Graf 2
Štruktúra nákladov vybraných fariem v SR a ich podiel na celkových výrobných nákladoch

Zdroj: Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (na základe údajov z výberového súboru podnikateľských subjektov); graf autor.

Štruktúra nákladov fariem a ich podielu na celkových výrobných nákladoch naznačuje dlhodobú stabilizáciu ekonomickej výkonnosti poľnohospodárstva. Vzhľadom na pokračujúci trend nárastu investícií do poľnohospodárskych podnikov a služieb možno aj v ďalších rokoch očakávať oživenie poľnohospodárskej výroby na Slovensku.

3. DOTÁCIE

Dotácie do poľnohospodárstva predstavujú najvýznamnejšiu intervenciu vlády v tomto podnikateľskom odvetví, opatrenie, ktoré vychádza priamo z cieleného a dobrovoľného rozhodnutia vlády SR. Realizuje sa prostredníctvom transferu finančných prostriedkov z rozpočtu verejnej správy smerom k podnikateľom v poľnohospodárstve. Podpora podnikateľského sektora z verejných zdrojov je zásah vlády, ktorý časť verejnosti dlhodobo vníma ako veľmi kontroverzné opatrenie. Stáva sa konfliktnou zónou medzi tými, ktorí prispievajú do balíka rozpočtu verejnej správy (v tomto prípade širokou verejnosťou, resp. spotrebiteľmi produktov poľnohospodárskej výroby) a tými, pre ktorých sú tieto prostriedky časťou ich príjmu (v tomto prípade producentmi poľnohospodárskych výrobkov). Dotácie (agrárnym) podnikateľom navyše nie sú veľkou časťou verejnosti považované za prirodzené a potrebné úlohy vlády, ktorá by sa – podľa tejto časti verejnosti – mala sústrediť na organizovanie činností patriacich k tradičným úlohám vlády (stanovovanie, presadzovanie).

vanie a uplatňovanie práva, zahraničná politika, obrana, základné školstvo, základná sociálna starostlivosť a pod.). Vzhľadom na dominantný vidiecky charakter poľnohospodárskej výroby býva táto téma zároveň aj významným politickým rozhodnutím vlády, ktorá reaguje na preferencie svojich voličov.

Po vstupe Slovenska do EÚ a s ním súvisiacim prijatím pravidiel Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (Common agricultural policy – CAP) sa spoločenský „spor o dotácie“ farmárom obmedzil iba na časť dotačného „balíka“ z verejných zdrojov.

V zmluve o pripojení SR do EÚ (Zmluva č. 185/2004 Z. z.) v roku 2003 bolo dohodnuté, že nové členské štáty získajú priame platby schválené podľa systémov podpory uvedených v súlade s harmonogramom, podľa ktorého si v roku 2004 môže Slovensko nárokovať platby z rozpočtu EÚ vo výške 25 % z úrovne platieb, ktorá prináleží „starým“ členským štátom EÚ. Každým rokom sa táto platba zvyšuje o 5 %, to znamená, že v roku 2006 si SR nárokovala priamo z rozpočtu EÚ platby vo výške 35 %. Zároveň bolo zmluvou umožnené novým členským štátom zvyšovať úroveň priamych platieb každoročne o ďalších 30 % z národného rozpočtu tzv. národnou vyrovnávacou platbou.

Každé zvýšenie národného doplatku k priamym platbám o 1 % by však predstavovalo dodatočné nároky na štátny rozpočet vo výške približne 130 mil. Sk (Návrh rozpočtu..., verejnej správy na roky 2005 až 2007). Pri príprave štátnych rozpočtov na roky 2004 – 2006 preto ministerstvo financií navrhovalo nevyužívať právo „dorovnávania“ týchto platieb v plnom rozsahu, ktorý nám umožňovala zmluva. Napríklad v návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2005 až 2007 boli namiesto „stropu“ 60/65/70 % navrhnuté priame platby na tieto roky postupne len vo výške 42,6/43,9/40 % (Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2005 až 2007), čo malo predstavovať každoročnú úsporu verejných financií postupne o približne 2,2 – 2,7 – 3,9 mld. Sk. Hoci po následných rokovaniach vládnej koalície boli tieto sumy každoročne napokon zvyšované, schválené výdavky sa pohybovali vždy výrazne pod maximálnym limitom, ktorý nám umožňovala zmluva (v roku 2006 to bolo 54 % namiesto 65 % z úrovne krajín „starých“ členských krajín EÚ).

Vláda Roberta Fica po parlamentných voľbách v roku 2006 určila podporu poľnohospodárstva ako jednu zo svojich strategických tém a úloh. Premiér označil dotácie farmárom za „politický symbol“ jeho vlády a poľnohospodárstvo za „strategickú vec“ (Fico: Podporou..., 2006). V rozpočte na rok 2007 presadila vláda zvýšenie priamych platieb na maximálnu hranicu 70 %, čo v porovnaní s rozhodnutiami vlády Mikuláša Dzurindu predstavovalo zvýšenie príjmov poľnohospodárov o takmer 2,4 mld. Sk (v roku 2006 bola národná vyrovnávací platba schválená vo výške približne 2 mld. Sk).

V súvislosti so zmenou prístupu novej vlády k podpore poľnohospodárstva je potrebné poukázať na to, že tzv. národná vyrovnávací platba zo štátneho rozpočtu predstavuje len malú časť celkových dotácií, ktoré smerujú do poľnohospodárstva z verejných zdrojov (graf 3). Výdavky v rámci iných oblastí podpory, najmä v časti rozvoja vidieka i v štátnej pomoci (neviazanej na rozpočet EÚ), schválila vláda Mikuláša Dzurindu v roku 2006 v sume vyššej než vláda Roberta Fica.

Celkový objem dotácií do poľnohospodárstva (vrátane podpory z rozpočtu EÚ) tak schválila Ficova vláda na rok 2007 vo výške 19,5 mld. Sk. V prípade, že by táto suma bola v roku 2007 vyplatená v plnej výške, aj tak by pri očakávaných výnosoch poľnohospodárov v sume presahujúcej 75 mld. Sk (graf 3) predstavoval celkový podiel dotácií len menej ako štvrtinu z príjmov farmárov a samotné zvýšenie priamych platieb z rozhodnutia Ficovej vlády by predstavovalo zvýšenie príjmov farmárov len o 3 %.

Graf 3

Podpora pôdohospodárstva a podiel národnej vyrovnávacej platby v rokoch 2005 – 2007: pôvodné návrhy vlád z návrhov rozpočtov verejnej správy

Poznámka: Údaje o celkovom objeme dotácií a národnej vyrovnávacej platbe sú vo výške, v akej ich navrhovala vláda. Ide o návrhy rozpočtov verejnej správy predkladané na rokovania vlády. Výsledné schválené sumy, ako aj výsledné vyplatené sumy nie sú s návrhmi totožné. Celkové výnosy poľnohospodárstva v rokoch 2006 a 2007 sú odhadom autora, reflektujúcim trend nárastu výnosov od roku 2004. V celkovom objeme dotácií sú zahrnuté aj minoritné sumy pre lesné hospodárstvo a potravinárstvo.

Zdroj: www.rokovania.sk; spracovanie a graf autor.

Napriek nízkemu ekonomickému významu tohto druhu podpory farmárov sa „národný doplatok“ stal významnou mediálnou témou aj pre nového ministra pôdohospodárstva Miroslava Jureňa. V októbri 2006 Jureňa vyzval poľnohospodár, aby sa vyhýbali službám dvoch bánk – ING a Tatra banky. Bola to jeho reakcia na mediálne vystúpenia analytikov spomínaných bánk, ktorí kritizovali preferovanie týchto výdavkov pre poľnohospodárov na úkor straty podpory dôležitejších oblastí, najmä vzdelania (Jureňa..., 2006).

Dotácie sú významným politickým rozhodnutím vlády, ktoré spôsobuje výrazné výdavky z rozpočtu verejnej správy. Vzhľadom na to, že každým rokom klesá objem možných zdrojov, o ktorých použití na dotácie poľnohospodárom bude môcť rozhodnúť národná vláda (po roku 2013 budú priame platby uhrádzané výhradne z rozpočtu EÚ), však bude politický problém dotácií naďalej slabnúť, resp. sa transformuje na problém pozícií Slovenskej republiky v rokovaniach o budúcnosti CAP. Silný vplyv dotácií však bude naďalej negatívne vplyvať na tvorbu cien a „roztváranie cenových nožníc“ (graf 4), teda tempo rastu cien vstupov, ktoré je vyššie než rast cien výstupov. Tento jav je do veľkej miery zapríčinený prispôbovaním sa cien vstupov k silnejším dotáciám; zároveň potvrdzuje, že dotácie sú „spotrebované“ najmä tými, čo ponúkajú vstupy, teda nemajú želaný efekt na zvyšovanie ziskovosti poľnohospodárov.

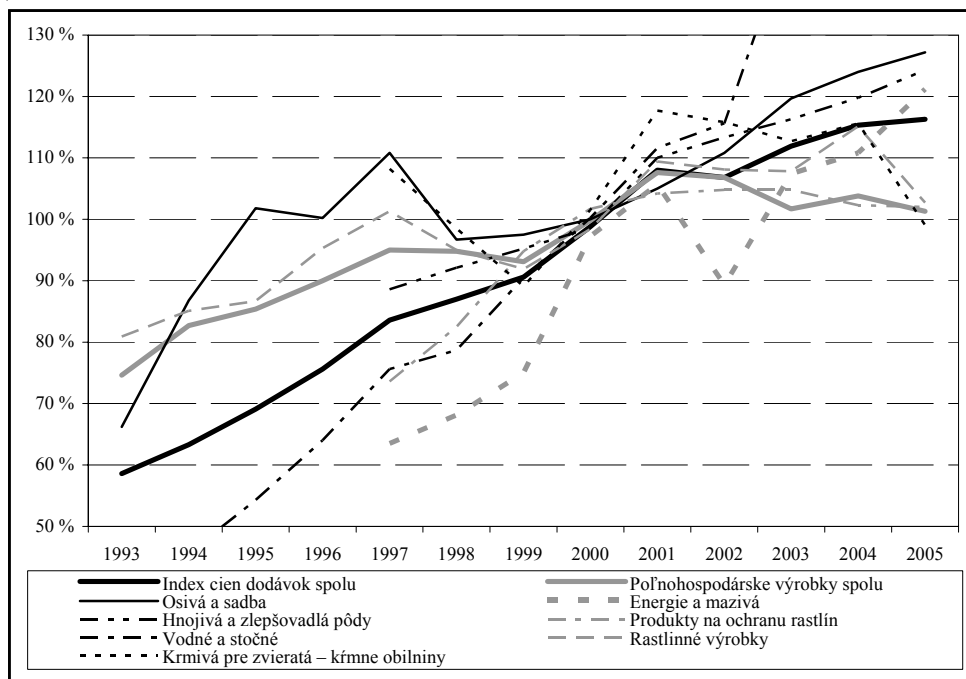
Osobitným problémom je administratívna náročnosť celého systému dotácií. Pôdohospodárska platobná agentúra, ktorá organizuje rozdeľovanie dotácií farmárom, zamestnáva okolo 600 ľudí s výdavkami na vlastnú správu takmer 450 mil. Sk (graf 5).

Napriek tomu, že v roku 2013 dôjde k plnému prevzatiu mechanizmov podpory poľnohospodárstva na úroveň „starých“ členských krajín, v kompetencii slovenskej vlády naďalej ostanú možnosti podpory poľnohospodárstva prostredníctvom ďalších nástrojov, ktoré nepodliehajú pod CAP. Ide najmä o štátnu pomoc mimo pravidiel CAP¹ a znižovanie výdavkov o daňové úľavy na spotrebnej dani z motorovej nafty, ktoré v roku 2005 dosiahli

1. V roku 2006 schválenú v sume 395 mil. Sk, pozri *Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2005 až 2007*.

Graf 4

Porovnanie indexov cien dodávok vybraných výrobkov a služieb do poľnohospodárstva s indexmi cien poľnohospodárskych výrobkov (indexy na báze roka 2000 = 100 %)

Zdroj: Štatistický úrad SR; graf autor.

sumu 912 mil. Sk (*Správa o poľnohospodárstve...*, 2006). Osobitným problémom je nepriama podpora agrosektora prostredníctvom výdavkov na administráciu dotácií a činnosti rozpočtových, príspevkových a ostatných organizácií v pôsobnosti ministerstva pôdohospodárstva.

Pôdohospodárska platobná agentúra (PPA), ktorá spravuje dotácie poľnohospodárom, v roku 2005 zamestnávala 560 zamestnancov s rozpočtom na správu 418 mil. Sk, v roku 2004 s rozpočtom 344,2 mil. Sk (*Výročná správa PPA za rok 2004, 2005*).

Najvýznamnejšiu nepriamu podporu pôdohospodárstva v SR predstavujú príspevkové organizácie MP SR, ktorým sa venujeme v inej časti kapitoly.

4. LEGISLATÍVNE REGULÁCIE

Legislatívna činnosť vlády predstavuje najvýznamnejšiu reguláciu, ktorá určuje podmienky na podnikanie v poľnohospodárstve. V roku 2006 sa prejavil útlm legislatívnej činnosti súvisiaci s parlamentnými voľbami, následnou zmenou vlády i vedenia ministerstva, takže v porovnaní s rokom 2004, keď MP SR pripravilo do legislatívneho procesu 16 zákonov a vyše 100 návrhov nariadení, vyhlášok, výnosov i ďalších materiálov, a s rokom 2005 (viac ako 80 legislatívnych noriem, z toho 10 zákonov), v roku 2006 MP SR predložilo na pripomien-

kové konanie len približne 50 legislatívnych noriem, z toho 7 zákonov, avšak len štyri boli posunuté z ministerstva do ďalšieho legislatívneho konania:

- návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 182/2005 Z. z. o vinohradníctve a vinnárstve;
- návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 194/1998 Z. z. o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat;
- návrh zákona o veterinárnej starostlivosti;
- návrh zákona o podpore podnikania v pôdohospodárstve a rozvoji vidieka.

Spomínané normy nepredstavovali zásadnú zmenu v predchádzajúcich regulačných nástrojoch ministerstva pôdohospodárstva v týchto oblastiach. Najvýznamnejším a spoločensky najviac sledovaným rozhodnutím ministerstva sa tak stalo zastavenie transformácie štátneho podniku Lesy SR.

4.1. ZASTAVENIE TRANSFORMÁCIE ŠTÁTNEHO PODNIKU LESY SR

Ministerstvo pôdohospodárstva prejavovalo už od roku 2003 snahu o transformáciu štátneho podniku Lesy Slovenskej republiky na akciovú spoločnosť, najmä v dôsledku zistení o zlom hospodárení v štátnom podniku. V októbri 2004 minister pôdohospodárstva Zsolt Simon prezentoval projekt reštrukturalizácie a transformácie štátneho podniku Lesy SR na akciovú spoločnosť, podľa ktorého sa zo štátneho podniku, ktorý obhospodaruje 55 percent lesných plôch krajiny, mala začiatkom roku 2006 stať akciová spoločnosť, pričom lesná pôda by mala naďalej zostať v rukách štátu.

Proces transformácie pokračoval v septembri 2005, keď vláda schválila legislatívny zámer návrhu zákona o založení akciovej spoločnosti Lesy Slovenskej republiky (*Uznesenie vlády č. 715/2005*). Ešte v januári roku 2006 ministerstvo predložilo na pripomienkové konanie návrh zákona o založení akciovej spoločnosti Lesy SR. Napriek rozhodnutiu vlády a takmer štvorročnému úsiliu o transformáciu podniku však minister Simon predložil už o dva mesiace, v marci 2006, návrh na zrušenie transformácie podniku, ktorý vláda následne schválila (*Uznesenie vlády č. 240/2006*). Ako odôvodnenie tohto rozhodnutia uvádzali oficiálne materiály ministerstva fakt, že „plnenie Programového vyhlásenia vlády SR na úseku lesného hospodárstva... nie je podmienené transformáciou štátneho podniku Lesy Slovenskej republiky na akciovú spoločnosť“ a „v štátnom podniku Lesy SR sa zriadila dozorná rada a dosiahol sa stav, keď mechanizmy riadenia a kontroly sú dostatočné a v podstate totožné pri oboch právnych formách“ (*Materiál z rokovania vlády SR č. UV-4740/2006*).

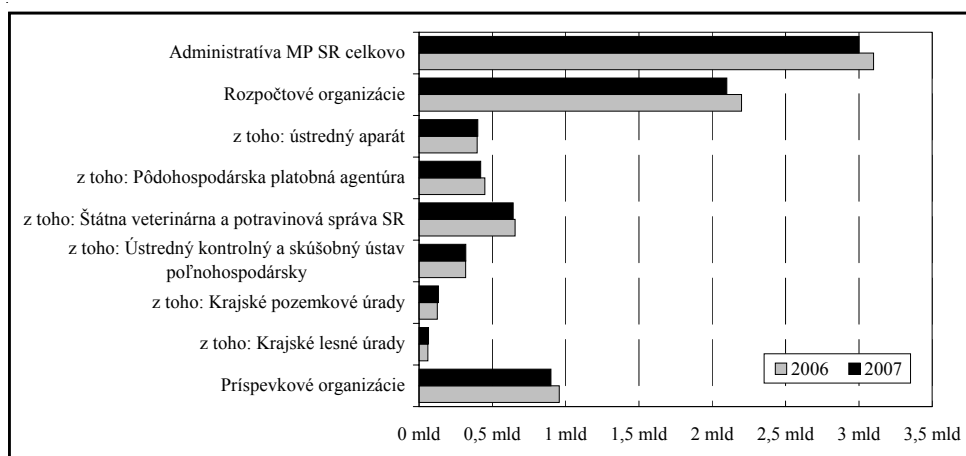
V protiklade k tomu však minister Zs. Simon uviedol v máji 2006 v rozhovore pre *Hospodárske noviny*, že chcel „z Lesov SR urobiť ziskový podnik a zároveň ho nevydať do rúk spracovateľom a obchodníkom s drevom“. Súčasne konštatoval, že „predstavitelia drevospracujúceho priemyslu mali veľký záujem dostať sa do Dozornej rady Lesov SR... Keby sme pustili opraty z rúk, cena dreva by hlboko klesla a podnik by sa ocitol vo veľkej strate“. Tieto vyjadrenia naznačovali podľahnutie Zsolta Simona lobingu manažmentu štátnych lesov, teda preferovanie vyšších príjmov štátnej podnikateľskej skupiny (t. j. producentov dreva – Lesy SR, š. p.) na úkor súkromných podnikateľov (t. j. najmä spracovateľov dreva).

5. ŠTÁTNE VLASTNÍCTVO A VEREJNÉ FINANČIE

K významným nástrojom politiky ministerstva pôdohospodárstva patrí nepriama podpora podnikania v pôdohospodárstve prostredníctvom prevádzkovania príspevkových a rozpočtových organizácií MP SR zameraných na administráciu dotácií, poskytovanie informácií, poradenstvo, vzdelávanie a výskum. Výdavky na administratívu MP SR (vrátane ústredného aparátu, rozpočtových a príspevkových organizácií) boli v roku 2006 rozpočtované na sumu 3,1 mld. Sk (graf 5), čo vzhľadom na postavenie poľnohospodárstva v ekonomike SR možno považovať za nadmerne vysoké výdavky vo verejnom záujme.

Graf 5

Rozpočet Ministerstva pôdohospodárstva SR a vybraných rezortných organizácií

Poznámka: Údaje sú návrhom Ministerstva financií SR predloženým vláde.

Zdroj: *Návrhy východísk rozpočtu verejnej správy 2006 – 2008, 2007 – 2009*; graf autor.

Veľká časť týchto organizácií pôsobí dlhodobo nesystémovo (napríklad podpora výskumu v oblastiach, ktoré sú finančne podporované a manažované paralelne aj z rozpočtov iných ministerstiev), neefektívne (rizikom pre efektívnosť hospodárenia sú najmä štátne podniky) alebo ako nežiaduci prvok vytlačania prirodzenej konkurencie v súkromnom sektore (ide najmä o rezortné poradenské a vzdelávacie inštitúcie, ako aj o výskumné ústavy).

5.1. ZRUŠENIE TRANSFORMÁCIE PRÍSPEVKOVÝCH ORGANIZÁCIÍ

Pri nástupe Zsolta Simona do funkcie patrilo MP SR k negatívnym „rekordérom“ medzi rezortmi podporujúcimi vyššie spomínané činnosti. Vo verejnom sektore podliehali pod MP SR štyri štátne podniky, niekoľko rozpočtových a viac ako 20 príspevkových organizácií. Napriek tomu, že počas funkčného obdobia ministra nastalo niekoľko zmien v tejto oblasti, išlo najmä o zmeny v štruktúre riadenia činností a ľudských zdrojov týchto organizácií, nie o ich redukciu. Navyše, vyskytovali sa tiež viaceré podozrenia z netransparentného konania v súvislosti s činnosťou týchto organizácií (Mesežnikov – Kollár, 2006).

V roku 2005 presadil minister Zsolt Simon vo vláde transformáciu piatich príspevkových organizácií na neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, čím de facto „zakonzervoval“ vládnu intervenciu v týchto organizáciách, keďže mali byť naďalej prepojené na podporu z verejných financií (*Uznesenie vlády SR č. 937/2005*). Zatiaľ čo Výskumný ústav potravinársky mal byť transformovaný na neziskovú organizáciu, Výskumnému ústavu pôdoznectva a ochrany pôdy boli zabezpečené kompetencie zákonom o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy. Výskumný ústav meliorácií a krajinného inžinierstva bol už dávnejšie transformovaný pod činnosť nového štátneho podniku Hydromeliorácie a ostatné výskumné ústavy boli zlúčené do nových centier výskumu: Slovenského centra poľnohospodárskeho výskumu a Národného lesníckeho centra. Výsledky týchto aktivít však nevzbudili dojem, že ide o plnenie programového záväzku vlády v oblasti zoštiehľovania vlády, ale skôr o „skrytie“ týchto organizácií pod rôzne transformačné projekty a úlohy (Mesežnikov – Kollár, 2006). To sa týkalo aj existencie štátnych podnikov, ktoré aj naďalej ostali majetkom štátu.

Nový minister pôdohospodárstva Miroslav Jureňa v decembri 2006 presadil zrušenie pôvodného uznesenia vlády SR o transformácii príspevkových organizácií (*Uznesenie vlády SR č. 1077/2006*), avšak podobne ako jeho predchodca navrhol len inú podobu transformácie týchto organizácií – najmä ich zlúčením a delimitáciou ich činností. Z hľadiska rozpočtu verejných financií však od návrhu nemožno očakávať zásadné zníženie výdavkov ani deformujúcich dôsledkov činnosti uvedených inštitúcií na rozvoj súkromného sektora v týchto oblastiach. V roku 2006 bol navrhnutý rozpočet príspevkových organizácií MP SR v sume 957 mil. Sk.

V roku 2006 nenavrhol Miroslav Jureňa žiadne zásadné opatrenie týkajúce sa činnosti štátnych podnikov v rezorte MP SR.

6. TRANSPARENTNOSŤ

K významným indikátorom morálnej kondície slobodnej spoločnosti patrí jej schopnosť vyrovnávať sa s negatívnym prejavom výkonu štátnej moci a štátneho vlastníctva, ktorým je korupcia, klientelizmus a iné prejavy netransparentného konania štátnych úradníkov. Medzi najvýznamnejšie kauzy vlády Roberta Fica sa v roku 2006 zaradil prípad štátneho tajomníka MP SR Mariána Záhumenského (Smer-SD).

6.1. KAUZA TABAK

V novembri 2006 došlo v následku mediálne široko sledovanej kauzy – podozrenia z klientelizmu – k odvolaniu prvého vysokopostaveného štátneho úradníka, štátneho tajomníka ministerstva pôdohospodárstva Mariána Záhumenského (Smer-SD).

Poslanec Národnej rady SR (NR SR) a predchádzajúci minister pôdohospodárstva Zsolt Simon (SMK) obvinil v októbri Mariána Záhumenského z toho, že podnietil zmenu pravidiel v prideľovaní dotácií na tabak, z ktorého profitovala práve jeho firma zaoberajúca sa pestovaním tabaku (*Simon: Ministerstvo...*, 2006). Robert Fico (Smer-SD) aj minister pôdohospodárstva Miroslav Jureňa (LS-HZDS) spočiatku považovali kauzu za politický a neodôvodnený útok Strany maďarskej koalície. Jureňa tvrdil, že nevedel o pôsobení Záhumen-

ského vo firme a pravidlá údajne upravil iba preto, aby odstránil chaos, ktorý spôsobil práve bývalý minister Zsolt Simon (*Štátny tajomník...*, 2006). Zároveň označil tabakovú kauzu za „takú šimonovinu“ (*Tabaková...*, 2006).

Predsedsníctvo Smeru-SD sa však rozhodlo, že M. Záhumenský pôjde dočasne na neplatené voľno. R. Fico sa obrátil listom na eurokomisárku pre poľnohospodárstvo Mariann Fischer-Boelovú, aby sa k pridelovaniu dotácií vyjadrila; následne vyhlásil, že stanovisko z Bruselu ho presvedčilo, že sa nestalo nič v rozpore s európskym právom a SMK obvinil zo „svinstiev“ (*Záhumenského...*, 2006). Záhumenský oznámil, že podal na Zs. Simona trestné oznámenie pre podozrenie zo zneužitia právomoci verejného činiteľa a pre ohováranie. Na konci októbra 2006 vyšiel v denníku *Plus jeden deň* článok o Záhumenského poľovačke na jeleňa, podľa ktorého Záhumenský ešte v lete 2006 využil pozvánku od štátneho podniku Lesy SR – teda podniku priamo prislúchajúcemu pod kompetencie MP SR – na odstrel jeleňa v hodnote až do 300-tis. korún (*Super trofej...*, 2006). V ten deň sa štátny tajomník stretol s premiérom, ktorý oznámil, že M. Záhumenský odstupuje (*Záhumenského...*, 2006). Po odvolaní sa však M. Záhumenský vrátil do NR SR uplatňovať si svoj mandát poslanca (o širších politických súvislostiach kauzy pozri viac kapitolu *Vnútropolitický vývoj a systém politických strán* v tejto publikácii).

7. ZÁVER

V roku 2006 sa v slovenskom pôdohospodárstve naplno prejavili dôsledky vstupu Slovenska do EÚ a prijatia pravidiel Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ. Nárast dotácií viedol už v roku 2005 k zvýšeniu výdavkov najmä na nákup dopravných prostriedkov, strojov a zariadení. Prejavovať sa začína celkové ekonomické oživenie odvetvia. Negatívnym dôsledkom dotácií je postupné roztváranie cenových nožníc, ktoré vedie k presunu účinku dotácií z farmárov na dodávateľov tovarov a služieb pre poľnohospodárstvo; problémom je tiež vysoká nákladnosť administrácie dotácií.

Napriek tomu, že objem dotácií pre farmárov dlhodobo rastie a priame platby, ktoré boli dlhé roky objektom zápasu na politickej scéne v SR, sa presúvajú do rozpočtu EÚ ako nárokovateľná položka, dotácie sa v roku 2006 opäť stali najvýznamnejšou témou z oblasti poľnohospodárstva. Vláda Roberta Fica postavila dotácie ako svoju politickú prioritu a najvýznamnejšia časť verejných vystúpení nového ministra pôdohospodárstva Miroslava Jureňu sa venovala práve problematike dotácií.

Predvolebná kampaň, parlamentné voľby a zmena vlády (vrátane výmeny na poste ministra pôdohospodárstva) v roku 2006 spôsobili prirodzene nižšiu aktivitu ministerstva v zásadných legislatívnych rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú potenciál budúceho rastu poľnohospodárstva. Medzi najvýznamnejšie rezortné rozhodnutia patrilo zrušenie dlhodobo pripravovanej a uznesením vlády rozbehnutej transformácie štátneho podniku Lesy SR na akciovú spoločnosť, ktoré uskutočnil predchádzajúci minister Zsolt Simon ako náhle a nečakané rozhodnutie, v rozpore s aktivitami, ktoré v tomto smere uskutočňoval v predchádzajúcich rokoch. Druhým podobným rozhodnutím bolo zrušenie rozbehnutej transformácie rezortných príspevkových organizácií na neziskové organizácie zo strany nového ministra Miroslava Jureňu.

Vzhľadom na očakávaný pokles aktivity ministerstva v roku 2006 nie je možné zhodnotiť očakávanie, či sa novému ministrovi pôdohospodárstva podarí vyriešiť problémy, ktoré za

sebou zanechal jeho predchodca vo funkcii Zsolt Simon, teda najmä problémy neefektívnej činnosti mnohých rozpočtových a príspevkových organizácií, existencie štátnych podnikov, nevôle ministerstva uvoľniť predaj štátneho majetku (napríklad hydromelioračných zariadení a štátnej pôdy), nadmerných regulácií v lesnom zákone, transformácie Lesov SR, š. p., ako aj pomalého postupu v pozemkových úpravách a v registri obnovenej evidencie pozemkov. Rok 2007 preto môže byť pre posilnenie rastu pôdohospodárskeho odvetvia kľúčovým obdobím.

LITERATÚRA

1. *Databáza SLOVSTAT*. Bratislava, Štatistický úrad SR. www.statistics.sk
2. *Fico: Podporou poľnohospodárstva chceme prispieť k rozvoju vidieka*. *Sme*, 17. 12. 2006.
3. *Jureňa vyzval na bojkot dvoch bánk*. *Sme*, 21. 10. 2006.
4. Materiál z rokovania vlády SR č. UV-4740/2006.
5. Mesežnikov, G. – Kollár, M. (ed.): *Predsavzatia a skutočnosť II. Hodnotenie plnenia programového vyhlásenia druhej vlády Mikuláša Dzurindu*. Bratislava, Inštitút pre verejné otázky 2006.
6. *Nariadenie Rady (ES) č. 1259/1999 zo 17. mája 1999, ktorým sa stanovujú spoločné pravidlá pre systémy priamej podpory podľa spoločnej poľnohospodárskej politiky (Ú. v. ES L 160, 26. 6. 1999, s. 113)*, v znení zmenenom a doplnenom predpisom.
7. *Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2005 až 2007*. Materiál z rokovania vlády SR. Číslo materiálu: UV-17734/2004, rokovanie č. 102/2004, 29. 9. 2004.
8. *Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2006 až 2008 – nové znenie*. Bratislava, Ministerstvo financií SR 2005. Číslo materiálu: UV-18033/2005.
9. *Návrh rozpočtu verejnej správy na roky 2007 až 2009*. Bratislava, Ministerstvo financií SR 2006. Číslo materiálu: UV-17391/2006.
10. *Návrh štátneho záverečného účtu Slovenskej republiky za rok 2002*. Materiál z rokovania vlády SR. Číslo materiálu: UV-3271/2003. Rokovanie: 35/2003, 21. 05. 2003.
11. *Návrh štátneho záverečného účtu Slovenskej republiky za rok 2003*. Materiál z rokovania vlády SR. Číslo materiálu: UV-11275/2004. Rokovanie: 87/2004, 26. 05. 2004.
12. *Návrh štátneho záverečného účtu Slovenskej republiky za rok 2004*. Materiál z rokovania vlády SR. Číslo materiálu: UV-8733/2005. Rokovanie: 133/2005, 31. 05. 2005.
13. *Návrh východísk rozpočtu verejnej správy na roky 2005 až 2007*. Bratislava, Ministerstvo financií SR 2004. Číslo materiálu: UV-17734/2004.
14. *Simon: Ministerstvo zvýhodnilo firmu svojho štátneho tajomníka*. *ČTK*, 19. 10. 2006.
15. *Správa o lesnom hospodárstve v SR 2006 (stav za rok 2005)*. Bratislava, Ministerstvo pôdohospodárstva SR 2006. www.mpsr.sk
16. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2002 (stav za rok 2001)*. Bratislava, Ministerstvo pôdohospodárstva SR 2002.
17. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2003 (stav za rok 2002)*. Bratislava, Ministerstvo pôdohospodárstva SR 2003.
18. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2004 (stav za rok 2003)*. Bratislava, Ministerstvo pôdohospodárstva SR 2004.
19. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2005 (stav za rok 2004)*. Bratislava, Ministerstvo pôdohospodárstva SR 2005.
20. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2006 (stav za rok 2005)*. Bratislava, Ministerstvo pôdohospodárstva SR 2006.
21. *Super trofej zadarmo*. Plus jeden deň, 31. 10. 2006.
22. *Štátny tajomník Záhumenský chce dotáciu pre svoju firmu*. *SITA*, 18. 10. 2006.
23. *Tabaková kauza je podľa Jureňu „taká šimonovina“*. *SITA*, 29. 10. 2006.

24. *Úroveň slovenského poľnohospodárstva v číslach*. Bratislava, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva 2006. www.vuepp.sk
25. *Uznesenie vlády SR č. 1077/2006*.
26. *Uznesenie vlády SR č. 240/2006*.
27. *Uznesenie vlády SR č. 715/2005*.
28. *Uznesenie vlády SR č. 937/2005*.
29. *Vládny návrh zákona o štátnom rozpočte na rok 2003*. Parlamentná tlač 80 (dátum pridelenia ČPT: 11. 11. 2002). Verzia schválená v treťom čítaní. www.nrsr.sk
30. *Vládny návrh zákona o štátnom rozpočte na rok 2005*. Parlamentná tlač 867 (dátum pridelenia ČPT: 13. 9. 2004). Verzia schválená v treťom čítaní. www.nrsr.sk
31. *Vládny návrh zákona o štátnom rozpočte na rok 2006*. Parlamentná tlač 1304 (dátum pridelenia ČPT: 19. 9. 2005). Verzia schválená v treťom čítaní. www.nrsr.sk
32. *Vládny návrh zákona o štátnom rozpočte Slovenskej republiky na rok 2004*. Parlamentná tlač 426 (dátum pridelenia ČPT: 6. 10. 2003). Verzia schválená v treťom čítaní. www.nrsr.sk
33. *Výročná správa Pôdohospodárskej platobnej agentúry za rok 2004*.
34. *Výročná správa Pôdohospodárskej platobnej agentúry za rok 2005*.
35. *Záhumenského skolil jeleň a nie agrodotácie*. *Sme*, 2. 11. 2006.
36. *Zmluva č. 185/2004 Z. z. medzi... členskými štátmi Európskej únie a... Slovenskou republikou o pristúpení... Slovenskej republiky k Európskej únii*.

